

Prikaz

Siniša Tatalović: Etnički sukobi i europska sigurnost

Politička kultura, Zagreb, 2003, 283 str.

»U današnjem svijetu koji se globalizira nacionalna sigurnost postaje sastavnim dijelom međunarodne sigurnosti. Ona nije puki zbir pojedinačnih nacionalnih sigurnosti, već stalan međunarodni okvir općeprihvaćenih vrijednosti, posebice ljudskih prava i sloboda. Međuetnički odnosi i sukobi danas bitno određuju stabilnost i sigurnost mnogih država, ali i međunarodne zajednice. Oni bitno određuju sliku današnjega međunarodnog sustava i time se postavlja važno pitanje: Na koji način osigurati individualna i kolektivna prava etničkih manjina? U traženju odgovora na ovo pitanje, institucije međunarodne zajednice sve više uviđaju da su prava etničkih manjina postala važnim segmentom u sklopu ljudskih prava, a time i sve institucionaliziranjem međunarodnom vrijednošću.«

Prikaz knjige »Etnički sukobi i europska sigurnost« autora prof. dr. Siniše Tatalovića započeli smo sa citatom iz navedene knjige koji sadrži samu bit djela vrsnog poznavatelja problema i pitanja s kojima se danas suočavaju nacionalne manjine. Na temelju dugogodišnjeg iskustva, istraživanja i proučavanja pitanja etničkih sukoba i europske sigurnosti, autor je čitateljima predstavio djelo koje daje velik doprinos našoj znanosti u razumijevanju te vrlo složene problematike. U svojoj knjizi prof. dr. Tatalović pokušava odgovoriti na pitanje hoće li suvremene europske države s postojećim sigurnosnim mehanizmima i instrumenima te onima koji se razvijaju biti sposobne smiriti već postojeće i spriječiti aktiviranje potencijalnih etničkih sukoba, i to drukčije nego što je bilo činjeno dosad, u prvome redu, na područjima Istočne i Jugoistočne Europe. Organizirajući europski sustav sigurnosti u novim uvjetima, postavlja se pitanje je li moguće izbjeći etničke sukobe i izazove globalnog terorizma kao najveće izvore ugrožavanja europske sigurnosti?

U prvom poglavlju autor obrađuje politike reguliranja etničkih sukoba, od onih koje kao cilj imaju eliminirati etničke razlike u određenoj državi ili području, do onih koje su usmjerene na upravljanje tim razlikama.

»Utjecaj etničkih sukoba na europsku sigurnost« naziv je drugog poglavlja u kojem autor daje pregled međunarodnih dokumenata posvećenih toj tematici, a zatim navodi nekoliko skupina problema sa sigurnosnim implikacijama s kojima se susreću etničke manjine, podijeljene prema intenzitetu i ciljevima pritiska na etničku manjinu (diskriminacija, kulturna podređenost, ekonomska podređenost, genocidna politika). Polazeći od navedenih skupina problema, navodi prof. dr. Tatalović, etničke manjine mogu se nalaziti u različitim situacijama u državama gdje žive. Prva je situacija kada je etnička manjina uglavnom zadovoljna svojim položajem (Danci u Njemačkoj i Nijemci u

Danskoj, Šveđani u Finskoj...). Druga situacija je karakteristična za etničke manjine čiji su pripadnici u manjim skupinama razasuti u većem broju država i teško mogu iskazati nezadovoljstvo svojim položajem i asimilacijskom politikom (Romi). Treća je situacija kada je etnička manjina nezadovoljna svojim položajem zbog diskriminacije i nepriznavanja elementarnih prava; zbog traženja većih (kolektivnih) prava; zbog instrumentaliziranosti od strane države matičnog naroda. Kako ocjenjuje prof. dr. Tatalović, u svijetu su sve više prisutni procesi koji dovode do intenziviranja međusobnog utjecaja neriješenih etničkih problema i nacionalne odnosno međunarodne sigurnosti. Neriješeni etnički problemi nakon završetka hladnog rata i raspada socijalističkih država na istoku Europe izbili su u prvi plan, suprotno svim očekivanjima političke i stručne javnosti. Kako ističe prof. dr. Tatalović, danas se neriješena etnička pitanja smatraju vrlo opasnim za europsku sigurnost, a posebice za nacionalnu sigurnost velikog broja zemalja. Etnička okupljanja i stvaranje novih identiteta vjerojatno će tražiti putove svojega šireg izražavanja, bilo na temelju početnih autonomija kulturnoga ili političkoga karaktera, bilo kasnije zahtjeva za samoodređivanjem naroda.

Kako bi se postiglo cjelokupno sagledavanje problema, autor u nastavku razmatra promjene koje su nastale u sigurnosnoj arhitekturi nakon hladnog rata. Propast sovjetskog imperija, nestanak bipolarne podijele svijeta, ujedinjenje Njemačke dovele su do velikih promjena u međunarodnim odnosima, a posebice u Europi. Stoga je razumljivo da je došlo i do procesa redefiniranja funkcija međunarodnih organizacija kao što su UN, EU, NATO i OESS. Preko analize navedenih organizacija te njihove uloge u rješavanju etničkih sukoba, autor upućuje na temeljne probleme s kojima se susreće Europa u postizanju vlastite sigurnosti. Autor ističe kako su se sve sigurnosne organizacije koje djeluju na europskom kontinentu u posljednjih nekoliko godina u traženju nove legitimnosti i strukture našle pred ozbiljnim izazovima, a ključni od svih izazova predstavljaju napetosti između SAD-a i EU-a. Prema mišljenju prof. dr. Tatalovića, ako dođe do redefiniranja transatlantskog odnosa na način koji će biti prihvatljiv objema stranama, pozitivni procesi koji su na području izgradnje europskoga posthladnoratovskog sustava sigurnosti otpočeli u proteklom desetljeću, nastaviti će se, a u suprotnom, pogoršanje transatlantske sigurnosne kooperacije neizbježno će dovesti do negativnih posljedica.

U ovom poglavlju posebno bi istaknuli cjelinu u kojoj prof. dr. Tatalović razmatra pitanje terorizma i europske sigurnosti. Autor postavlja pitanje je li moguće, organizirajući europski sustav sigurnosti u novim uvjetima, izbjeći etničke sukobe i izazove globalnog terorizma kao najveće izvore ugrožavanja europske sigurnosti? Europa je još uvijek puna dubokih podjela, suprotnosti i problema koji pogoduju terorističkom djelovanju. No, ukoliko se ostvari pozitivan razvoj unutar procesa kooperacije, ekonomskih veza i političkih integracija između europskih država, postoji mogućnost da bi se moglo uspješno koristiti novim modelom europske sigurnosti i prevenirati etničke sukobe i terorizam. Prof. dr. Tatalović ističe da se terorizmu »treba suprotstavljati

kao pojavi, ali treba rješavati i njegove uzroke. Samo će se tako izbjeći tragične posljedice koje on može prouzročiti u budućnosti.»

U sljedećem poglavlju prof. dr. Tatalović razmatra reguliranje etničkih sukoba u državama s demokratskom tradicijom (Finska, Belgija, Španjolska, Njemačka, Danska, Švicarska, Kanada...). Od modela Finske, pa do kanadskih težnji za postizanjem pune nezavisnosti, etničke manjine prolaze kroz različite oblike odnosa u kojima se traže različiti instrumentariji kako bi se riješilo pitanje suživota, izbjegli etnički konflikti i povećala razina međunarodne sigurnosti. Navodeći različite primjere, prof. dr. Tatalović objektivno i analitički daje prikaz stanja i problema kroz povijest do današnjih dana.

Slijedi poglavlje »Etnički sukobi i sigurnost Jugoistoka Europe«, u kojem su detaljno obrađeni etnički sukobi u Jugoistočnoj Europi i njihov utjecaj na europsku sigurnost. Posebno su pomno obrađene Makedonija, u kojoj je etnički sukob još u fazi rješavanja, i Hrvatska (autor donosi i mjere za jačanje mjesta i uloge nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj). U poglavlju »Etnički sukobi u Istočnoj Europi« prof. dr. Tatalović ističe kako su etnički sukobi tog područja najbrojniji i najdramatičniji, te su zbog toga u knjizi navedeni samo oni najvažniji za europsku sigurnost, a prema riječima autora navedenim u uvodu, njihova cjelovita obrada bit će predmet neke buduće knjige.

Posljednje poglavlje »Kurdi u traženju države« govori o kurdom narodu koji nije uspio formirati svoju državu i koji je razbacan na teritorijima četiri države, u kojima nema zadovoljavajući tretman. »Za Kurde se danas može reći da su narod koji nema svoju državu, ali ni jasnu perspektivu«, iznosi prof. dr. Tatalović i navodi kako su Kurdi u dosadašnjoj povijesti bili izloženi brojnim progonima, ali su se lako priključivali i progonima drugih. Nekada podijeljeni plemenski, a danas ideološki i politički, teško da mogu u bližoj budućnosti računati na znatniji napredak na putu stvaranja vlastite države, ocjenjuje prof. dr. Tatalović i ističe kako taj sigurnosni problem u regiji ima i značajan utjecaj i na europsku sigurnost.

Na kraju knjige prof. dr. Tatalović daje, među ostalim, i sljedeći zaključak: »Etnički sukobi u Europi, posebno na njezinu jugoistoku i istoku, pokazuju ozbiljne nedostatke u ustroju i djelovanju sustava nacionalne sigurnosti, ali i sustavu europske sigurnosti. No, upravo etnički sukobi i takav način ugrožavanja sigurnosti velik su izazov za sve sustave nacionalne sigurnosti, pogotovo članica NATO-a i Europske unije u sklopu modeliranja novoga europskog sigurnosnog sustava«.

Knjiga »Etnički sukobi i europska sigurnost« velik je doprinos u znanstvenom smislu, no treba se nadati da će je prepoznati čitatelji različitih profila, kako bi, proučavanjem manjina uvidjeli da je one obogaćuju neko društvo, te da ih, što iznosi i autor kad govori o manjinama u Republici Hrvatskoj, »treba shvatiti kao mostove koji povezuju«. A da bi se moglo shvatiti probleme s kojima se suočavaju manjine, potrebno je o njima govoriti, upoznavati većinu s pravim stanjem, položajem i djelovanjem manjina, kao i iznositi bogatstvo kulturnog i drugog života manjina. Velik prinos navedenom dao je upravo prof. dr. Tatalović objavljivanjem ove knjige, osobito u poglavlju u kojim donosi mjere

za jačanje mjesta i uloge nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, a gdje je posebno istaknuta potreba poduzimanja aktivnosti usmjerenih prema javnosti i većinskom narodu u cilju razbijanja postojećih stereotipa o nacionalnim manjinama (ili pojedinim nacionalnim manjinama) kao neprijateljima Hrvata, odnosno o stereotipima da realizacija prava nacionalnih manjina ugrožava samobitnost hrvatskog naroda i suverenost Republike Hrvatske.

Istaknimo kako je u prilogima na kraju knjige autor dao izvratke iz međunarodnih dokumenata koji mogu pomoći u razumijevanju etničkih konflikata, što je itekako značajan prilog približavanju te iznimno važne problematike našoj sredini te mogućnost da se u jednoj knjizi nađu dijelovi najvažnijih međunarodnih dokumenata koji reguliraju položaj etničkih manjina.

Kristina Matica Stojan